

„Könyvtáron kívül nincsen számomra hely” A könyvtár mint metafora Murakami Haruki regényeiben

"Outside the library, there is no place for me"
The library as a metaphor in the novels of Haruki
Murakami

Koós István
koosz.istvan@kancellaria.elte.hu
ELTE Kőrösi Csoma Sándor Kollégium
Könyvtára
könyvtáros, bibliográfus

Beérkezett: 2025.10.09.
Elfogadva: 2025.10.09.
Publikálva: 2025.11.06.

Murakami Haruki több regényében ruházza fel a könyvtárat és a könyvtárost képletes értelemmel. Nála a könyvtár nem csupán helyszín, hanem a tudat, az emlékezet és az identitás metaforája. Három művön keresztül követhetjük végig a könyvtármotívum alakulását: a könyvtár kezdetben a tudattalan útvesztőjeként jelenik meg, amely a félelmek és szorongások tükre, később a lélek ápolásának menedéke és a személyes emlékezet őrzője lesz, míg végül a párhuzamos valóságok világmindenség-szerkezetét összefogó, teremtő erejű archívummá emelkedik. Murakami víziójában a könyvtáros a rémisztő tudásőr alakjából az egyensúlyt teremtő főhőssé válik, aki képes hidat építeni tudat és álom, múlt és jelen, valóság és metafizika között. A könyvtármetafora kifejlődése szorosan összefonódik az emberi identitás, a gyász, a szorongás és az önmegértés folyamataival, egyúttal tükrözi Murakami írói világának érlelődését is.

Murakami Haruki, könyvtármetafora, könyvtáros-identitás, emlékezet, tudattalan, párhuzamos univerzumok

In several of Haruki Murakami's novels, the library and the librarian are endowed with profound symbolic meaning. For him, the library is far more than a mere setting; it serves as a metaphor for consciousness, memory, and identity. Through three works, we can trace the evolution of the library motif: initially it appears as a labyrinth of the unconscious, reflecting fears and anxieties (*The Strange Library*); later it becomes a sanctuary for nurturing the soul and preserving personal memory (*Kafka on the Shore*); and finally it rises to a creative archive that holds together the universe-structure of parallel realities (*The City and Its Uncertain Walls*). In Murakami's vision, the librarian transforms from a terrifying guardian of knowledge into a protagonist who restores balance, capable of building bridges between consciousness and dream, past and present, reality and metaphysics. The evolution of the library metaphor is closely intertwined with processes of human identity, grief, anxiety, and self-understanding, while simultaneously mirroring the maturation of Murakami's literary world.

Haruki Murakami, library metaphor, librarian identity, memory, unconscious, parallel universes

Cite as / Így hivatkozd: Koós, I. (2025)
„Könyvtáron kívül nincsen számomra hely”: A könyvtár mint metafora Murakami Haruki regényeiben / "Outside the library, there is no place for me": The library as a metaphor in the novels of Haruki Murakami, Central European Library and Information Science Review (CELISR), 2(4), p. 490–497.

Murakami Haruki, az 1949-es születésű és szinte minden évben Nobel-díjra esélyesként emlegetett író vitathatatlanul a legismertebb kortárs japán alkotó, akinek többretegű, „mágikus realista” regényei gyakran kerülnek az értelmező-magyarázó diskurzusok középpontjába. Könyvtárosként olvasva a regényeit az is feltűnik, milyen gyakran jelenik meg a könyvtár mint szimbolikus tér (talán csak Jorge Luis Borgesnél van a könyvtár felruházva ennyi szimbólummal), valamint a könyvtáros figurája mint a cselekmény alakítója vagy a főhős segítőtársa. Három regényén keresztül azt mutatom be, hogyan változott és teljesedett ki a könyvtár metaforája az életmű előrehaladtával.

1. Labirintus a tudat mélyén – A könyvtár mint szorongás és emlékezet

A *Különös könyvtár* (ふしぎな図書館, Fusigi na toshokan) Murakami Haruki először 1982-ben megjelent, majd többször átdolgozott és többféle illusztrációval kiadott kisregénye magyarul Mayer Ingrid fordításában először 2018-ban jelent meg. A magyar kiadásban az amerikai Chip Kidd illusztrációi és az első, eredeti szövegváltozat található.

A *Különös könyvtár* egy látszólag egyszerű történetet mesél el: egy *fiú* könyveket visz vissza a könyvtárba, ahol egy *különös könyvtáros* az alagsorba vezeti, majd foglyul ejti. A könyvtár épülete, az alagsorban húzódó labirintus és az ott felbukkanó szereplők mind a főhős szorongásainak és vágyainak kivetülései. A fiú karaktere Murakami világának tipikus hőse: tétova, érzékeny, belső feszültségekkel terhelt. Bár a történet nem részletezi élethelyzetét, finom utalásokból sejthető, hogy az anyja halálának közeledte mély szorongást kelt benne. Csonka családban él, ahol csak édesanyja és egy seregély az egyetlen szoros kapcsolata – ez az izoláció mélyíti szorongását az anyja elvesztésétől. Állandóan aggódik, mit szól az anyja, ha későn ér haza, vagy ha elveszti a cipőjét, de a félelmek egy konkrét rettegett emlékben is kifejeződnek: egyszer gyerekkorában egy fekete kutya megharapta, ami azóta is a rossz szimbolikus megtestesülése számára. Ezek mind a csonka család instabilitását tükrözik, ahol az anya elvesztése a fiú egyetlen biztos pontjának összeomlását jelentené.

A könyvtár, ahová visszaviszi a könyveket, első pillantásra a rend és biztonság tere, ám hamarosan egy olyan alagsori labirintusba vezet, amely már nem a tudás, hanem a tudattalan terepe. Ennek ellenére feltűnően könnyen egyezik bele, hogy akár egy hónapig egy börtöncellában olvasson. Pedig megtudja, hogy a tudás megszerzése után az agyvelejéből „mint egy cérnát”, kihúzzák azt: „Hát tudod, a tudással telt agyvelő igen finom” (Murakami, 2018, p. 41.). Ez a paradox beleegyezés talán a valóság elől való menekülést tükrözi, avagy a könyvtár manipulatív erejének korai hatását, amely a fiú izolált életét kihasználva vonzza a labirintusba. A fiú érdeklődése szélsőségesen eklektikus – egyszerre olvas olyan könyveket, mint *A tengeralattjárók építésének története*, *Egy birkapásztor visszaemlékezései* vagy *Egy oszmán adószedő naplója* –, mégis van bennük közös vonás: mind a múlt rögzítését, az emlékek megőrzését szolgálja. Ez a sajátos olvasási szokás teszi őt ideális alannyá a könyvtár számára, amely nem képes önmagában birtokba venni a könyvekben rejlő tudást, hanem egy emberi tudaton keresztül, az olvasás révén tudja azt „megemészteni”. A fiú tehát egyszerre áldozat, de egyben nélkülözhetetlen közvetítő is: rajta keresztül a könyvtár holt betűkből élő tudást nyer.

A könyvtár alagsori labirintusa a tudattalan képe: sötét, kusza, kiismerhetetlen, ugyanakkor a múlt lenyomataival teljes. Az olvasó szinte érezheti, ahogy a fiú

„A könyvtár alagsori labirintusa a tudattalan képe: sötét, kusza, kiismerhetetlen, ugyanakkor a múlt lenyomataival teljes.”

szorongása formát ölt és a könyvtár falai között valósággá válik. Ez az álomszerű világ egyben a gyász kivetítése is: a fiú anyja halálának közeledtétől retteg, a könyvtár mélye pedig ennek a szorongásnak a manifesztálódása. A fiú tehát nemcsak olvas, hanem belsővé teszi a könyvek világát, és ezáltal olyan tudást hordoz, amely nemcsak lexikális, hanem érzelmi és tapasztalati is. A labirintus három szereplője közül az öregember (könyvtáros) itt még inkább negatív szereplő, keménykezű tudásőr, aki az olvasót, a tudásfeldolgozó agyat biztosítja a könyvtárnak, a fiú agyát egyszerű „nyersanyagként” kezeli.

A *Birkaember* alakja, aki egyértelműen a fiú olvasmányából (*Egy birkapásztor visszaemlékezései*) születik, különös közvetítő a világok között. Az alak Murakami későbbi műveiben – mint a *Birkakergető nagy kaland* – is visszatérő szereplővé válik. Egyszerre szelíd és titokzatos, nem teljesen ember, nem teljesen állat. A fiú szökését segíti, de maga is a rendszer foglya – mintha a tudattalan egyik aspektusa lenne, amely képes kommunikálni a mélyebb rétegekkel. A Birkaember nem uralni akar, hanem segíteni, és ezáltal a fiú belső világának szelíd hangjaként értelmezhető. A birka mint szimbólum itt nemcsak a konformizmust jelenti, hanem a belső világ csendes, de bölcs közvetítőjét.

A *Szép Lány* alakja még rejtélyesebb. Nem beszél, de a fiú mégis pontosan tudja, mire gondol. Ő az, aki ételt hoz, aki a túléléshez szükséges gondoskodást biztosít. Ezáltal a fiú belső világában ő a gondoskodás, a remény és az érzelmi biztonság megtestesítője. Némasága szimbolikus: az olvasás maga is csendes, befelé forduló tevékenység. A lány tehát lehet az olvasás metaforája, a belső dialógus, amely nem szavakban, hanem érzésekben zajlik. Ugyanakkor az anyai alak szublimált változataként is értelmezhető – a fiú szorongása az anyja elvesztéséből fakad, és a lány gondoskodó jelenléte segít neki ebben a belső feldolgozásban. Egy másik értelmezési lehetőség, hogy a Szép Lány a seregélynek az álomban megjelenő megfelelője: a seregély is néma társ a fiú csonka családjában, mégis kommunikál vele nonverbálisan, gondoskodással és jelenléttel, akár csak a lány. Ő lesz a szabadulás kulcsa, amikor a könyvtáros leleplezi a szökést és a fiút a fekete kutyával fenyegeti („felzabáltatlak ezzel a kutyával”) (Murakami, 2018, p. 102.). A *fekete kutya*, amely a fiú gyermekkori traumáját és szorongását testesíti meg, a seregély győzelmével tűnik el, amit a Szép Lány közvetít az álomlabirintusban (hatalmassá növeszti a seregélyt), szimbolizálva a gyász feloldását. A lány csendje nem gyengeség, hanem erő – a könyvtár éhes narratívájával szemben az egyéni emlékezetet védi, ami a fiú könyveiben (pl. az oszmán napló rejtett világa vagy a tengeralattjárók csendje) visszhangzik. A Birkaemberrel párhuzamosan ő is köztes lény: a tudatalatti és a valóság között közvetít, de míg a Birkaember félelmeket segít megjeleníteni, a Szép Lány a feloldódást hozza. Segítsége a labirintusból való kitöréshez a fiú autonómiáját jelzi – a könyvtár nem képes teljesen kisajátítani a fiú tudatát.

A kisregény zárásában ez a dinamika oldódik fel: a szökés után a fiú kimondja: „Múlt hét kedden meghalt az anyám. Csendben eltemettük, én pedig magamra maradtam. És most, hajnali kettőkor, egyedül az éjszakában, a könyvtár alatti cellámra gondolok. Nagyon sűrű a sötétség mélye. Akárcsak újhholdkor” (Murakami, 2018, p. 110.). Jelezve a gyász feldolgozását és a szorongás feloldódását. A könyvtár metaforája itt éri el csúcspontját – a labirintus mint sötét kivetülés átalakul: a fiú kilép a fogságból, de megváltozva, a tudás árnyékával. A könyvtárból való szökés tehát nemcsak fizikai menekülés, hanem pszichológiai felszabadulás is. A könyvtár, amely korábban a tudattalan labirintusa volt, elveszíti hatalmát, és a fiú visszatér a felszínre – egy új belső egyensúllyal. A labirintus nem csupán helyszín,

„A könyvtár
alagsori labirintusa
a tudattalan
képe: sötét, kusza,
kiismerhetetlen,
ugyanakkor
a múlt
lenyomataival
teljes.”

hanem egy pszichotérkép, amelyet a főhős saját olvasmányából merített motívumokkal (pl. a Birkaember) épít fel, és amelynek legmélyebb gyökerei az anyja közelgő halála iránti félelemben keresendők.

2. Emlékek boltíve – A könyvtár mint identitás és menedék

A Kafka a tengerparton (海辺のカフカ, Umibe no Kafuka) című 2002-es regény Murakami talán egyik legismertebb műve, magyarul először 2006-ban jelent meg, Erdős György fordításában. A regény a Murakamira oly jellemző szerkesztéssel épül fel: a páros – páratlan fejezetek két, látszólag egymástól teljesen különböző történetet mesélnek, mintha egy boltozatot két ellentétes oldalról kezdenénk felépíteni. Kezdetben úgy tűnhet, hogy nincs közük egymáshoz, ám a történet előrehaladtával a két pillér fokozatosan egymás felé hajlik, és a végén szükségszerűen találkoznak. A regény többretegű világának értelmezésére többféle út lehetséges, akár a főszereplő *Tamura Kafka* komplexusainak freudista értelmezései, akár a klasszikus japán mitológia szimbolizmusa, akár a regényben Murakamira jellemzően áradó japán és világkulturális (irodalom, zene) utalások számbavétele, de mi most persze a könyvtár megjelenését vizsgáljuk.

Tamura Kafka, a tizenöt éves főszereplő, előző főhősünkhöz hasonlóan szintén csonka családban nő fel: apjával él, de anyja és nővére korán elhagyta őket, így a megtalálásuk a célja – nem az elvesztésük feldolgozása, mint a *Különös könyvtár* fiújának gyásza. Kafka menekül Tokióból Sikoku szigetére, ez a térbeli utazás Murakami jellemző motívuma: a fizikai mozgás párhuzamos a tudati kereséssel, ahol a fiú identitását, sorsát és az Ödipusz-komplexusát feszegeti. Az utazás nem mindig konkrét céllal zajlik, hanem inkább önmagáért: egy lelki-szellemi vándorlás, ahol a megtett út maga a felfedezés, a belső tájak feltérképezése a külső világon keresztül. Tamura noha csak 15 éves, és családi gondok sújtják, mégis fiatal kora ellenére mind műveltsége, mind önreflexióra és önvizsgálatra való képessége meghaladja az életkorát. Ezt annak köszönheti, hogy a családi problémái elől a könyvtárba menekül („a könyvtár lett a második otthonom”, Murakami, 2006, p. 48.): és amikor elhagyja apját, akkor is keres egy könyvtárat, ez lesz a Kómura Emlékkönyvtár. (A Kómura Emlékkönyvtár egy gazdag család gyűjtőszervevényének köszönheti létét, alapvetően a klasszikus japán költészetnek, pl. a klasszikus vaka költészet, haiku gyűjtőhelye. Bár az olvasók mindig megpróbálták megkeresni, hogy mi lehetett a könyvtár létező mintája, természetesen Murakami mindig tagadja, hogy valódi, létező könyvtár lett volna a Kómura Emlékkönyvtár modellje.) Itt talál menedéket, ahol a könyvek nem csapdát, hanem védelmet nyújtanak. A fiú itt dolgozik, olvas és alszik, a könyvtár mint kikötő óvja a külvilág viharaitól. A könyvtár metaforája itt a lélek belső rendjének helyreállítását képviseli: Kafka a polcok között szembenéz múltjával, a női figurák (anya, nővér) keresése révén, és a könyvtár rendezett világa ellensúlyozza a regény kaotikus elemeit, mint az apai prófécia vagy a metafizikai események.

A könyvtár metaforáját tovább gazdagítja *Nakata* alakja, a másik főhős, aki a kiközöklött világot kívánja helyrehozni. Nakata, az idős egyszerű ember, aki a II. világháborús trauma miatt elvesztette emlékeit és „üres” lett, metafizikai kapukat nyit: a világok közötti ajtót (pl. a bejárati kő) kinyitja, de ezzel káoszt szabadít fel – halak esnek az égből, metafizikai lények jelennek meg, megérti a macskákat. Utazása térbeli is: ő azért utazik, hogy helyreállítsa a rendet, és útja a könyvtárba vezet. Nakata szerepe a könyvtárban kulcsfontosságú: ő a kiközöklött világ ellensúlyja, aki a rendezettséget keresi, és a könyvtár mint menedék segíti ezt – itt zárul a kapu, rendeződnek a sorsok. A könyvtár így nemcsak Kafkának, hanem Nakatának is kikötő: az

„A fiú itt dolgozik,
olvas és alszik,
a könyvtár mint
kikötő óvja a
külvilág viharaitól.”

emlékek helye, ahol a múlt (Nakata elveszett emlékei, Kafka keresett anyja) helyreáll, és a rendezett világ metaforájaként áll szemben a regény kaotikus elemeivel.

A könyvtárosok is kulcsfigurák a regényben. *Ósima*, a könyvtár egyik kulcsszeplője, aki az olvasók szemében a tudás, a figyelem és a gondoskodás letéteményese. Ósima kettős identitása – nőként született, de férfiként él – Murakami regényvilágában különös hangsúlyt kap. Az ő alakjában egyszerre van jelen a férfi és a női nézőpont, és ezáltal képes közvetíteni a különböző világok között. Ósima a „harmadik út” lehetősége: nem illeszkedik a bináris osztályokba, hanem egy köztes, gazdagabb identitást képvisel. A könyvtárban betöltött szerepe ezért túlmutat a mindennapi könyvtárosi ténykedésen: ő maga a híd, aki az eltérő világokat – férfi és nő, realitás és elmeszülemény, élet és emlékezet – képes összekötni. Jótét segítő: empatikus, bölcs és intellektuális, aki nem csupán könyveket ajánl, hanem támogatja Kafkát az önmaga megértésében. Ósima tulajdonságai – érzékenysége, humora és filozófiai mélysége – a könyvtár gondo- zó szerepét erősítik: ő a hagyományok őrzője, aki Kafkának segít navigálni a lélek viharai- ban. Saját identitása köztes lényként (férfitestben női lélek) hangsúlyozottan tükrözi a regény határátlépéseit: a kettős férfi-nő identitás a nemi és lelki fluiditás szimbóluma, amely Murakami világában a társadalmi normákon túli léte- zést képviseli, és Kafkának példát mutat az önelfogadásra.

Szaeki asszony a könyvtár titokzatos vezetője, akiben a fiú egyszerre ismeri fel az elveszett anyát és a végzetes szerelmet. Ő a könyvtár emlékezetének meg- testesítője: élete összeforrt a fiatalkorában írt dallal és elvesztett szerelmével, így egész sorsát ennek az emléknek a terhe határozza meg. A regény egyik leg- fontosabb pillanata, amikor Tamurának átadja a falon függő festményt, amely fiatalkori szerelméhez és saját múltjához kötődik. „Azt akarom, hogy *maga* emlékezzen rám” – mondja neki Szaeki (Murakami, 2006, p. 697). Ez a gesztus többről szól, mint egy tárgy átadásáról: mintha Szaeki asszony a Kómura Emlék- könyvtárból áthelyezné a saját emlékezetét Tamura belső könyvtárába, abba a képzeletbeli archívumba, amely a fiú fejében él. A festmény így a könyvtár fizikai tere és a tudat belső tere között közvetít: a múlt nem marad meg pusztán az épület falai között, hanem tovább él az emberi emlékezetben, amely maga is könyvtárként működik. Szaeki szerepe a gyógyításban kulcsfontosságú: Kafkával való kapcsolata az anyakeresést szimbolizálja, és a könyvtár mint emlékek helye itt bontakozik ki, ahol a múlt nem fogság, hanem menedék.

Ósima így búcsúzik a fiatal főhőstől, ami egyúttal összefoglalása is annak, mit is jelent a könyvtár spiritualitása az egyén számára: „Mindnyáján elhagyunk kü- lönféle fontos dolgokat. [...]. Különlegesen fontos alkalmakat, lehetőségeket, visszahozhatatlan érzéseket veszítünk el. Ez is hozzátartozik ahhoz, hogy élünk. De a fejünkben, igen, talán ott van egy kis hely, ahol az ilyen dolgokat élmé- nyek formájában elraktározzuk. Biztos olyan ez, mint egy bepolicozott könyvtár. Kérőlapokat kell kiállítanunk, hogy pontosan tudjuk a szívünk állapotát. Olykor takarítani, szellőztetni kell benne, és megöntözni a virágokat is. Ott fogsz lakni örökké, a saját könyvtáradban” (Murakami, 2006, p. 688.).

Ez a belső könyvtár a Kómura Emlékkönyvtár külső megfelelője: rendezett világ, ahol a lélek ápolódik. A *Különös könyvtár* útvesztőjében a könyvtár még sötét, fenyegető tér: az emlékezet és tudás kényszerű, már-már embertelen gyűj- tőhelye, ahol a fiú szorongásai testet öltenek. A szökés ugyan felszabadulást hoz, de a helyszín így is a veszteségek és félelmek tükré marad. A *Kafka a tenger- parton* világában ezzel szemben a könyvtár már nem börtön, hanem menedék: a Kómura Emlékkönyvtár rendezett, világos tere kikötőként működik, ahol az

„Ósima
tulajdonságai –
érzékenysége,
humora és
filozófiai mélysége
– a könyvtár
gondo- zó szerepét
erősítik...”

emlékek és a személyes múlt fájdalmai megőrzést és feldolgozást nyernek. A könyvtár tehát Murakami regényvilágában átalakul: a szorongás útvesztőjéből a rend és a lelki egyensúly helyévé alakul, hogy a következő regényben egy még nagyszabásúbb metaforává váljon.

3. Álmodok archívuma – A könyvtár mint univerzumstruktúra

„Ahogyan a folyó átláthatatlan labirintusként tekergőzik a föld alatti sötétség mélyén, a valóságunk hasonlóan szerteágazóan képződik le bennünk. Többféle valóság keveredéséből, különféle választási lehetőségek összefonódásából jön végül létre egy komplex valóság – vagyis amit mi annak tekintünk” – írja Murakami *A város és kiszámíthatatlan falai* (街とその不確かな壁, Macsi to sono futasikana kabe) 179. oldalán. Ez Murakami Haruki 2023-ban megjelent regénye – magyarul 2025-ben látott napvilágot –, a könyvtár metaforájának csúcspontját jelenti.

A főhős, egy átlagos családból származó *kamasz* (még a nevét sem tudjuk meg), találkozik egy *lánnyal*, akibe sorsszerűen beleszeret. A különös lány azt állítja, hogy ő csak árnyéka valakinek, az igazi énje egy képzeletbeli városban lakik, amelynek lakói elveszítették árnyékukat. A fiú és a lány együtt megalkotják ezt a várost, és amikor a lány teljesen váratlanul és érthetetlenül eltűnik, a fiú csak arra tud gondolni, hogy újra találkozzon vele, még ha az csak a városban levő fele is. A város szürreális: egyszarvú vadak bolyonganak, az időre nincs szükség (az óratorony óráin nincsenek mutatók), falai pedig, mint egy élő organizmus, kiszámíthatatlanul változnak, vese alakú horpadásaikkal, kiismerhetetlen alaprajzával, fenyegető vízgyűjtőjével, ami azonban a szökés egyetlen lehetőségét kínálja. A főhős, maga sem tudja hogyan, végül a városba kerül, leválasztják róla az árnyékát, megműtik a szemét, és álomkönyvtárosként kell dolgoznia. Feladata az álmodok olvasása: átéli az azokban felgyűlt érzelmeket, lecsillapítva őket, hogy fenntartsa a város egyensúlyát, tehát a könyvtár kulcsfontosságú a város fennmaradása szempontjából. Ez a tevékenység képletesen a tudatalatti karbantartása: az érzelmek, félelmek és vágyak „archiválása” a város fennmaradásának feltétele. Az első rész végén a főhős és a tőle elszakított és emiatt egyre sorvadó árnyéka (ugyan állandóan az árnyékok hiábavalóságáról beszélnek, de persze nagyon is elengedhetetlen szerepük van, hiszen a „hiánynak” a megtestesítői) megpróbálnak megszökni a városból, de csak az árnyék veti magát víznyelőbe, míg az elbeszélő a városban marad.

A második rész egy való világban könyvtárban játszódik, ahol a főhős, immár idősebben, egy álom hatására könyvtárigazgatóként kezd dolgozni, mert úgy érzi: „Könyvtáron kívül nincsen számomra hely” (Murakami, 2025, p. 189.). A könyvtár, amely egy isten háta mögötti, magas hegyekkel körülvett kisváros könyvtára, első pillantásra átlagos, kissé régimódi könyvtár (nem vezették be a számítógép használatát sem), de egyre több meglepő kis részlet idézi fel főhősünkben a város és az álomkönyvtár emlékét. Alaprajza a város falait idézi, ugyanolyan kaotikus és kiismerhetetlen, egy szobájának kályhája pedig az álomkönyvtárával azonos. A hasonlóságok arra utalnak, hogy ez a világ sem teljesen valós: egyre jobban az lesz az érzésünk, hogy az árnyék nem pusztult el a szökéskor, hanem kijutott a városból, és újjáépíti a kapcsolatot a „kinti” világgal. Könyvtáros szemmel nagyon élvezetes és különösen megragadó olvasni egy könyvtár mindennapi életéről, arról a meghitt otthonosságról, ami a világ összes könyvtárának sajátja, a könyvtárosokról, mint amilyen *Szoeda-szan*, az olvasószolgálatos könyvtáros. Mégis a legrokonszenvesebb szereplő az idős, különc könyvtárigazgató, *Kojaszu-szan*, akinek utódjául főhősünk a város könyvtárába

„Feladata az
álmodok olvasása:
átéli az azokban
felgyűlt
érzelmeket,
lecsillapítva
őket, hogy
fenntartsa a város
egyensúlyát...”

érkezik. Róla meglepő dolgok derülnek ki: pont ugyanolyan svájcisapkát visel, mint amilyent az elbeszélő az álmában látott, szoknyában jár, neki sincs árnyéka, az óráján neki sincsenek mutatók, úgy tűnik, valamiképpen ismeri a város megtestesítette másik világot, de a legmeglepőbb az, amikor a főhős megtudja, a könyvtárba érkezése előtt mintegy egy évvel elhunyt. Mindazonáltal nála elkötelezettebb könyvtáros aligha akad: annyira szívében viseli a könyvtára sorsát, hogy halála után sem képes elszakadni tőle, kísértetként is időről időre alakot ölt (ekkor csak a főhős és Szoeda-szan látja), hogy minden rendben legyen, megbeszélje a szakmai dolgokat, az esetleges könyvtári akadályokat elhárítsa: „Amikor szakmai kérdésekről beszéltünk, még a tekintete is megváltozott. Úgy csillogott, mintha két ékkövet tartana a szeme helyén. Kétség nem fért hozzá, hogy szívügye ez a könyvtár” (Murakami, 2025, p. 260.). A könyvtár ugyanis nem egyszerűen munkahely, hanem örökkévaló kötelesség – a létezés rendjének őrzése: „[...] ez itt nem egy könyvtár a sok közül. Nem csupán egy nyilvános hely, ahol rengeteg könyvet felhalmoztak. Ez itt mindenekelőtt egy különleges tér, ami befogadja az elveszett szíveket” (Murakami, 2025, p. 363.).

Az árnyék tulajdonképpen arra készül, hogy újra egyesüljön a városban maradt részével, ezért keresni kell valakit, aki pótolni tudja álomolvasóként a városban. Ő lesz a *sárga tengeralattjárós fiú* (mindig egy sárga tengeralattjárós pulóvert visel). A sárga tengeralattjárós fiú számára az olvasás nem csupán tevékenység, hanem életmód. Olvasása határtalan, mindenre kiterjedő, szinte elementáris (ez a motívum, emlékezhetünk, már a *Különös könyvtárban* megjelenik, a hasonlóan fiatal főhős ott is szinte mindent olvas). Mintha az egész világot akarná „kikölcsonözni”, hogy a benne rejlő tudást magába olvassa. Az ő figurája testesíti meg leginkább a könyvtár mint világegyetem metaforáját: benne a könyvtár maga az emberré válik. Ő lesz az álomkönyvtárosok láncolatának következő láncszeme, Kojaszu-szan és az elbeszélő után. A fiú, aki „egy tökéletes, egyszemélyes könyvtár” (Murakami, 2025, p. 446.), ideális álomolvasó, hiszen műveltsége, tudása és érzékenysége a tudat végtelen potenciálját testesíti meg. Végül a harmadik részben a fiúnak sikerül eljutni a városba, és átveszi a főhős szerepét: „Igen, én leszek a következő álomolvasó maga után” (Murakami, 2025, p. 603.), ezzel lehetővé téve, hogy az elbeszélő kijusson a városból, és egyesüljön árnyékával.

A könyvtár metaforája itt éri el csúcspontját: az álomkönyvtár a város fennmaradásának szíve, ahol az álmok olvasása nem csupán érzelmek lecsillapítása, hanem új világok teremtése. Az árnyék túlélése és a sárga tengeralattjárós fiú szerepe a metafora kiteljesedése: a könyvtáros nem pusztán őrző vagy gondozó, hanem a tudat uralója, aki a város falait és az álmok polcait irányítva egészíti teszi a szétvált létezést. A fiú – mint az univerzumot hordozó álomolvasó – átveszi a főhős szerepét, lehetővé téve az egyesülést, amely a tudat és az árnyék harmóniáját szimbolizálja.

A város és kiszámíthatatlan falai könyvtára így a metafora csúcsa: egy álmokkal teli archívum, ahol a város mint organizmus önálló életet él, a könyvtáros pedig a valóságot és az álmot összekötve teremti a rendet. Ez a kiteljesedés Murakami vízióját mutatja: a tudás teremtmő erő, amely a tudat végtelen potenciálját képviseli, és a könyvtáron kívül nincs hely az emberi létezés számára.

Összegzés

A három műben a könyvtár metaforájának egyértelmű kiteljesedését figyelhetjük meg: a könyvtár kezdetben a szorongások és félelmek kivetített labirintusa (könyvtár az egyénben), majd a lélek gondozásának menedéke (könyvtár a vi-

„...az álomkönyvtár
a város
fennmaradásának
szíve, ahol az
álmok olvasása
nem csupán
érzelmek
lecsillapítása,
hanem új világok
teremtése.”

lágban), végül az univerzum megkettőzése (könyvtár a világ felett). Ezzel párhuzamosan megfigyelhető a könyvtáros szerepének átalakulása is: a rémisztő tudásrablótól, az emlékeket gondozó, saját lényegünket megtalálni segítő figurából vitathatatlan főhőssé válik, aki a párhuzamos világokat uralja és teremti. Ez a fejlődés nem csupán Murakami stílusának érlelődését tükrözi, hanem az emberi tudat komplexitásáról alkotott vízióját is.

Felhasznált és ajánlott források

Murakami, H. (2006) *Kafka a tengerparton*. Ford. Erdős Gy., Geopen, Budapest. ISBN: 963-9574-91-0

Murakami, H. (2018) *Különös könyvtár*. Ford. Mayer I., Geopen, Budapest. ISBN: 978-615-5724-66-4

Murakami, H. (2025) *A város és kiszámíthatatlan falai*. Ford. Mayer I., Geopen, Budapest. ISBN: 978-963-516-155-3

